

Horvath, 1871

Math. Term. Közlem

(595.708)

8:3-14

en computu

catalogus

ADATOK

A

HAZAI FÉLRÖPÜEK

*

ISMERETÉHEZ.

HORVÁTH GÉZÁTÓL.

PEST,

EGGENBERGER FERDINÁND M. TUD. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

(HOFMANN ÉS MOLNÁR)

1871.

I.

Adatok a hazai félröpkék ismeretéhez.

HORVÁTH GÉZÁTÓL.

Alig van rovarosztály, melynek földrajzi elterjedéséről hazánkban oly keveset tudnánk, mint a félröpkékéről. És habár egyes szakférfiak (Frivaldszky., Dr. Mayr), hazánk különböző vidékein tett rovarászati kirándulásaik alkalmával félröpkéket gyűjtöttek is s ezek közül a nevezetesebb fajok nagyobb részt Fiebernek az európai félröpkékről szóló munkájában közölvék, ebbeli ismereteink mind a mellett nagyon hiányosak s a magyarországi félröpkékről tudommal eddig még semmi önálló közlemény nem jutott nyilvánosságra.

Ezen körülmény indított arra, hogy a jelen alkalommal első kezdet gyanánt egy hazai vidék félröpké faunáját, a menyire azzal néhány hét alatt megismerkedtem, rövid körvonalokban bemutatni megkísértem. Erre vonatkozó észlelteimet azon érdekes mészkőhegységben gyűjtöttem, mely 15 mfdnyi hosszúságban és 5 mfdnyiszélességben leginkább Torna és Gömör megyékben terjed el, és melyet Hunfalvy (A magy. birod. term. viszonyai. I. köt. 286. s. k. 1.) a Torna i hegység nevezete alá foglal. E hegység éjszak felől a Bódva és Csermoslya, kelet felől szintén a Bódva által határoltatik, nyugat felé Gömör megyében a Rima völgyéig terjed s a Csoznek, Jolsva, Ratkó és Rima-Brezótól délre eső dombvidéknek is magában foglalja egy részét. Déli határát Gömörben majdnem épen a Tornallya és Rimaszombat közötti országút jelöli.

Az egész hegység egy nagy kiterjedésű, körülbelül 2000 lábnyira emelkedő fensík, melyet számos völgy szeldel és melynek hullámos felületén kisebb-nagyobb töcsérialaku mélyedések, úgynevezett ravaszlyukak, nyelők és töbörök vannak. Ezen töbörök nagyon jellemzők; rendszeren a magaslatok tetején, a fensíkok hátán fordulnak elő. A mélyebben fekvők gyakran megtelnek a hó- és eső vizével s ekkép kisebb nagyobb töcsákat, sőt ha hirtelen megáradnak, veszélyes örvényeket is képeznek. A töbörök nagysága nagyon különböző; némelyek kiterjedése néhány holdnyi s belsejök vagy gyep vagy szántóföld. Forrást a hegyhátakon alig találunk valahol. Magok a hegység tömegébe mélyebben bevájott völgyek is szűkölködnek vízben, s azért többnyire rideg és kietlen jellemmel bírnak. Bővebb vizű források rendszeren csak a hegység szélein vannak. Az uralkodó szárazság miatt a hegység egészben véve kopár és terméketlen; a hegyhátakat többnyire csak gyér erdő és silány bokrok fedik, de helyenként jó hegyi legelők is vannak. Annál termékenyebbek azonban azon széles völgyelések, melyeket a Bódva, Sajó és más folyók s nagyobb patakok öntöznek.

Ily feltűnően különbözik a Tornai hegység már külső alakzatánál fogva más hegységektől. De belső szerkezete is nagyon sajátos: belseje t. i. nem egy folytonos tömeg, de mindenféle üregek, kisebb-nagyobb barlangok által van kioldozva és megszakasztva. A külső vájadékok és töbörök, a víz szűke vagy teljes hiánya s a belső üregek és barlangok leginkább jellemzik a Tornai hegységet, mely e tekintetben egészen a Karst-hegységhez hasonlít.

Az egész hegységben igen sok kisebb-nagyobb cseppkőbarlang van, melyek közül a legnagyobb és legismeretesebb a híres aggteleki Baradla, Európa legnagyobb kiterjedésű barlangja. E hegységben vannak több, a vándor figyelmét lekötő nevezetességen kívül, minő pl. a sziliczei jégbarlang stb., a gyönyörű vadregényes szádellői és áji hasadékvölgyek is.

De az állatbuvár is sok érdekes tárggyal találkozhat itt. Így a szádellői völgyön átszattogó hegyi patak hullámaiban a fürge *Salmo microlepis* Günther (Catalogue of the

fishes of the British Muzeum. London 1866. Vol. VI. p. 85) játszadozik. Ugyanazon völgyben tenyészik három, nem kevésbé érdekes állatfaj, úgy mint: *Carabus montivagus* Pall. var. *blandus*, Friv., *Pterotes matronula* L. és *Clausilia clathrata* Rossm.; míg az aggteleki barlang földalatti vizeiben a vak *Typhlobdella* Kovátsi Diesing (Denkschr. d. math. nat. Cl. d. k. Akad. d. Wissensch. zu Wien. 1858. XIV. Bd. p. 76—77. Taf. III. Fig. 25—31.) tanyázik.

E vidéken töltöttem az 1869-ik év kora tavaszán, valamint jul. és aug. hónapjaiban néhány hetet s ezen alkalmat arra használtam fel, hogy a téhelyröpüeken kívül e hegység félröpi faunájával is lehetőleg megismerkedjem. Kirándulásaim csaknem kizárólag a Bódva, Sajó és Csermoslya folyók által határolt szakaszra terjedtek ki; a Sajótól nyugatra fekvő részt, hol a hegység valódi jelleme nem tűnik elő oly világosan, és mely inkább csak egy hullámos dombvidéket képez, alig látogattam meg egy párszor futólagosan.

A mit eme kirándulásaim alkalmával a félröpüekre nézve észleltem, az a következő sorokban van letéve. Néhány adatot az előbbi évekből is felhasználtam. A meghatározásokat főleg Dr. Fieber X. Ferencz „Die europäischen Hemiptera (Rhynchota heteroptera). Wien 1861“ czimű jeles munkája nyomán eszközöltem. A kétes fajokat maga a nagyhirű szerző volt szives meghatározni, a miért ezennel nyilvános köszönetemet kifejezni kedves kötelességemnek ismerem.

A) Rhynchota homoptera.

Gargara Genistae Fabr. jul. — aug. Jászó és Komjáti rétjein s kopár legelőin.

Tettigometra atra Hag. (piceola Klug.) márcz. végén és apr. elején a komjáti Alsó-Hegyén.

T. obliqua Panz. jul. közepén a tornai szőlőkertekben.

Cixius nervosus L. jul. fűzbokrokban Jászó mellett.

Oliarus cuspidatus Fieb. jul. közepén egy nőstény példány a tornai szőlők garádjain.

O. leporinus L. aug. elején erdei réteken Derenk körül.

- Hadrodema pinastri* Fall. márcz. végén egy nőstény példány a Bódva partján Komjáti mellett száraz lomb alatt, távol minden fenyevestől.
- Orthops flavovarius* Fabr. jul. — aug. a tornai szőlő garádjain s a derenki erdei réteken.
- O. Kalmi* L. jul. végén Komjáti rétjein.
- Globiceps selectus* Fieb. jul. az áji völgyben és a tornai réteken egy-egy példány.
- Aëtorhinus angulatus* Fall. jul. füz- és égerbokrokon Jászó közelében.
- Orthocephalus saltator* Hahn; jul. 28-án a komjáti réteken egy egészen fekete, hátsó lábszárakkal bíró válfajt találtam.
- Atractotomus* spec. ? jul. Jászó közelében; az egyetlen gyűjtött példány azonban annyira megsérült, hogy a fajt lehetetlen volt teljes bizonyossággal meghatározni.
- Criocoris crassicornis* Hahn; aug. elején a derenki erdők tisztásain.
- Plagiognathus arbutorum* Fabr. jul. a tornai és görgői réteken s a szádellői völgyben.
- P. viridulus* Fall. az előbbivel.
- Agalliasstes albipennis* Fall. jul. közepén a tornai szőlők garádjain.
- Brachyceræa globulifera* Fall. az előbbi társaságában.
- Blasmostethus dentatus* de Geer. jul. — szept. a szádellői völgyben s a Bódva partján levő bokrok között Komjáti mellett.
- E. griseus* L. jul. Jászó körül.
- Piezodorus Degeeri* Fieb. jul. — aug. az elhagyott komjáti szőlőkertekben s a rimaszombati réteken.
- Tropicoris rufipes* L. jul. Jászó melletti fiatal vágásokban.
- Rhacostethus lunatus* Linz. Hahn. jul. végén a komjáti szőlők kopárain.
- Zusarcoris aeneus* Scop. márcz. ugyanott.
- Z. Helferi* Fieb. márcz. 17-én egy nőstény példány a tornai szőlőkben száraz falevelek alatt.
- Z. binotatus* Hahn; aug. elején a komjáti szőlőkben.

- Holcostethus annulatus* Muls. (congener Fieb.) 1866. máj. 21. egy nőstény példány a lenkei gyümölcsösök kertek egyikében.
- Mormidea baccarum* L. apr. — jul. az áji völgyben s a tornai szőlőkben, úgyszintén Görgön és Komjátiban hegyen-völgyön.
- M. nigricornis* Fabr. jul. — aug. Jászó, Torna, Komjáti és Derenk kopárain, valamint a szádellői völgyben; a vörhenyes válfaj (*Eryngii* Germ.) sem ritka.
- M. Lynx* Fabr. jul. végén az elhagyott komjáti szőlőkertekben farkkórón (*Verbascum*), de gyéren.
- Apariphe intermedia* Wolff. jul. — aug. Komjáti és Somodi verőfényes lejtein ritka.
- Cimeæ vernalis* Wolff. márcz. — aug. a komjáti szőlőkben.
- C. prasinus* L. jul. közepén a tornai szőlők garádjain.
- Strachia festiva* L. jul. — aug. az áji völgyben s a Jászó körüli fiatal vágásokban.
- S. ornata* L. var. *dissimilis* Fieb. márcz. — apr. az Alsó-Hegy déli lejtőjén Komjáti mellett.
- S. oleracea* L. jul. — aug. az áji völgyben és Jászó, Somodi, Torna és Komjáti rétjein s legelőin.
- Zicrona coerulea* L. márcz. — aug. a jölészi hegyen és a komjáti szőlőkertekben.
- Rhacognathus punctatus* L. aug. elején az Alsó-Hegy lábánál Körtvélyes mellett.
- Achromerus bidens* L. aug. elején a Jászó körüli fiatal vágásokban.
- Aodops inunctus* Fabr. már márcz. 20-án az Alsó-Hegy lábánál Komjáti közelében.
- Aelia acuminata* L. márcz. — aug. mindenütt közönséges.
- Platysolen leporinus* H.-Sff. jul. — aug. a görgői réteken s a derenki erdők tisztásain.
- A. inflexus* Wolff. márcz. 27-én az elhagyott komjáti szőlőkertekben száraz lomb alatt.
- Sciocoris distinctus* Fieb. két példány az előbbi társaságában.
- Brachypelta aterrima* Forst. apr. — aug. Torna és Komjáti kopár mészhegyein s a szádellői völgyben kövek alatt; nem ritka.

- Cydnus nigrita* Fabr. apr. elején az Alsó-Hegy déli lejtőjén Komjáti mellett gyakori.
- Corimelaena scarabaeoides* L. márcz. — aug. az Alsó-Hegy lábánál levő kopárokon Komjáti közelében száraz falevelek alatt.
- Schirus morio* L. márcz. — jul. ugyanott és a görgői réteken.
- S. bicolor* L. a komjáti szőlőkben az előbbivel.
- Eurygaster maurus* L. jul. — aug. Debrőd, Komjáti és Jabloncza verőfényes lejtein, mezőn és kertekben közönséges.
- Graphocoma lineata* L. jul. -- aug. Áj és Derenk körül ernyős növényeken.
- Coptosoma globus* Fabr. jul. — aug. a tornai és komjáti szőlőkertekben.